

MINIMÁLNÍ STANDARD BEZPEČNOSTI SBÍREK VÝTVARNÉHO UMĚNÍ

Úvod

Profesionalita veřejných muzeí spravujících kulturní statky (sbírkové předměty), které představují významnou součást národního, ale i mezinárodního kulturního dědictví, se projevuje zejména v přístupu a způsobech odborné ochrany a udržitelné správy těchto sbírkových předmětů. Aktuální mezinárodní trendy v muzejnictví jsou zaměřeny zejména na předcházení všech identifikovaných rizikových situací, které by mohly ohrozit jak spravované kulturní statky (ať již povahy movité nebo nemovité), tak zaměstnance a návštěvníky těchto muzeí.

Dynamický model muzejní bezpečnosti zahrnuje nejen mechanické a technické prvky ochrany před krádeží, poškozením a ztrátou či minimalizaci požárního ohrožení. Jeho základem je systém provázaných preventivních opatření, vycházejících z propracovaných interních bezpečnostních předpisů, které zohledňují specifika jednotlivých provozních částí muzea. Důležitou součástí dynamického bezpečnostního modelu muzea tedy jsou strategické rozvojové plány muzea, preventivní plány ochrany, havarijní plány, evakuační plány pro případ živelných a jiných pohrom, režimová opatření pro zacházení se sbírkou, režimová opatření pro vstupy zaměstnanců a pohyb návštěvníků v muzeu atd., ale také nezbytná pravidla jejich systematické kontroly a zlepšování.

Muzejní sbírky výtvarného umění, které obsahují jedinečná umělecká díla, která jsou v případě významného poškození nebo úplné ztráty z podstaty tvůrčího aktu nenahraditelná (vyjma děl grafických, u nichž je teoretická pravděpodobnost získání identického otisku z téže grafické desky) a jejichž význam a hodnota zpravidla v čase vzrůstá, představují specifickou kategorii muzejních sbírkových předmětů a tomu by měl být také podřízen dynamický model bezpečnosti a ochrany.

Z výše uvedených tezí vychází tento „Minimální standard bezpečnosti sbírek výtvarného umění“ (dále standard), který ve svém základu zohledňuje platné české zákonné a oborové předpisy a mezinárodní úmluvy, konvence a také metodiky a doporučující materiály domácí i zahraniční. Ambicí standardu je vytvoření souboru ne příliš složitých a snadno aplikovatelných doporučení pro dlouhodobé uchování sbírek výtvarného umění.

Standard je pro přehled rozdělen do pěti hlavních částí. První částí je identifikace hrozeb, která vymezují obsah tohoto standardu, tzn. proti čemu chceme sbírky chránit. Další kapitola pojednává o analýze rizik a shrnuje jednoduché metody zkoumání, jak významné jsou v místě a čase vymezené hrozby sbírky pro konkrétní sbírku výtvarného umění. Třetí kapitola pojednává o preventivních opatřeních, která zabraňují uskutečnění vymezených hrozeb nebo výrazně omezují jejich následky. Čtvrtá kapitola uvádí možné reakce v případě nastalých událostí. Pátou částí je vlastní formulace nezbytného minima bezpečnosti sbírek.

Standard vychází a dále rozpracovává na konkrétní podmínky muzea umění zejména dva hlavní zdroje - Metodiku uchování předmětů kulturní povahy vydanou Technickým muzeem

v Brně 2018¹ a Požární ochranu památkových objektů vydanou Národním památkovým ústavem v roce 2015². Při rozpracování tohoto standardu doporučujeme z těchto publikací vycházet.

Cílem materiálu je, aby vymezené standardy posloužily jako podkladový materiál při tvorbě nebo úpravách stávajících interních směrnic muzeí umění, vztahujících se k ochraně sbírkového fondu a příp. k dalším konkrétním krokům při zvyšování úrovně bezpečnosti muzeí umění.

I. Vymezení hrozeb

Pro účely standardu byly vymezeny následující hrozby

- Krádež vloupáním
- Krádež prostá
- Krádež způsobená stávajícími nebo bývalými zaměstnanci muzea
- Zcizení neveřejných dat
- Požár
- Vandalismus
- Teroristický útok
- Nepřístojné chování návštěvníka
- Extrémní nepřízeň počasí
 - Povodeň
 - Sněhová kalamita
 - Ohrožení prudkým větrem, deštěm a krupobitím
 - Extrémní horka
- Zemětřesení
- Havárie rozvodných sítí muzea

1. Krádež vloupáním

Krádež vloupáním znamená zpravidla zmocnění se věci proti vůli jejího vlastníka či držitele, a to s použitím násilného překonání překážek chránících věc před odcizením. Pachatel vloupání definován jako člověk, který uvažuje racionálně, který si své cíle vybírá a vloupání plánuje.³ Legislativně je krádež zakotvena v zákoně č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, který je kodifikací českého trestního práva hmotného. Krádež je upravena v § 205 TrZ v hlavě páté zvláštní části, obsahující trestné činy proti majetku.

2. Krádež prostá

Krádež prostá je obdobná krádeži vloupáním s tím, že překážky chránící věc před odcizením jsou v okamžiku minimální nebo žádné (zejména krádeže z expozic).

¹ Kolektiv autorů: Metodika uchování předmětů kulturní povahy, Technické muzeum v Brně, Brno 2018, ISBN 978-80-87896-40-2

² Pavel Jirásek, Martin Mrázek, Eva Polatová, Petr Svoboda: požární ochrana památkových objektů, Národní památkový ústav, Praha 2015, ISBN 978-80-7480-021-4

³ POLIŠENSKÁ, A: Trestný čin krádeže vloupáním: teorie a výzkum v zahraničí, <http://www.mvcr.cz/clanek/trestny-cin-kradeze-vloupanim-teorie-a-vyzkum-v-zahranici.aspx>, [citováno 8. 8. 2018]

3. Krádež způsobená stávajícími nebo bývalými zaměstnanci muzea

Krádež prostá nebo vloupáním, kdy jejím přímým pachatelem je bývalý nebo současný zaměstnanec nebo při které jsou úmyslně podány pachateli informace ohrožující bezpečnost muzea jejím bývalým nebo současným zaměstnancem.

4. Zcizení neveřejných dat

Pro účely standardu bezpečnosti sbírek je do této hrozby zahrnuta krádež dat, zcizení osobních údajů nebo duševního vlastnictví nebo zneužití interních informací, které mohou významně poškodit majetek, spravovaný nebo vlastněný muzeem umění.

5. Požár

Za požár se považuje každé nežádoucí hoření, při kterém došlo k usmrcení či zranění osob nebo zvířat, anebo ke škodám na materiálních hodnotách. Za požár se považuje i nežádoucí hoření, při kterém byly osoby, zvířata nebo materiální hodnoty nebo životní prostředí bezprostředně ohroženy.⁴

6. Vandalismus

Vandalismus je úmyslné poškození (znehodnocení) jakéhokoliv předmětu, tedy i předmětu kulturní povahy. Vandalismus můžeme rozdělit do pěti hlavních skupin:

- Vandalismus založený na politických, etnických nebo náboženských motivech
- Vandalismus založený na návalu zlosti nebo zmatku
- Vandalismus pro „zábavu“
- Vandalismus vyplývající z hlouposti, ignorantství, příp. neznalosti
- Vandalismus „náhodný“

V případě muzeí umění mluvíme výhradně o vandalismu v expozicích ať již uvnitř nebo vně budov nebo na budovách samotných. V případě vandalismu na budovách se převážně jedná o vandalismus pro „zábavu“. U muzejních expozic je situace poněkud složitější. Vedle obou jmenovaných „slaboduchých“ spouštěcích mechanismů vandalských činů se tak děje i z důvodů náboženských, etnických a politických, reflektovaných v expozicích nebo zařazením provokativního umění (většinou současného) do expozic. Někdy jsou strůjci takových činů bývalí zaměstnanci s pocitem ublíženosti. Vandalismus může ale vyprovokovat i nepořádek a špatný stav výstavních sálů a budovy. Přispívá k němu i možnost snadného dosahu objektů, anonymita pachatele zakrytá velkou skupinou návštěvníků (zejména mládeže) nebo naopak skupina, poskytující deviantnímu pachateli nutné publikum. Spouštěcím mechanismem může být dokonce i zastaralá expozice s přežitými interpretacemi nebo špatné umístění exponátů, komplikující pohyb návštěvníků. Vandalismus náhodný se může přihodit z momentálního rozpoložení jedince, jeho nepozornosti a většinou neúmyslného činu (např. odstranění domnělé překážky, která je součástí instalace).⁵

⁴ Vyhláška MV č.21/1996 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o požární ochraně

⁵ Kolektiv autorů: Metodika uchování předmětů kulturní povahy, Technické muzeum v Brně 2018, ISBN 978-80-87896-40-2

7. Teroristický útok

Terorismus je plánované, promyšlené a politicky motivované násilí, zaměřené proti nezúčastněným osobám, sloužící k dosažení vytčených cílů. Po událostech ze dne 11. září 2001 bylo i v rámci České republiky třeba reagovat na definici teroristického činu, kterou zveřejnila dne 27. prosince 2001 Rada EU (ve svém dokumentu, nazvaném „Společný postoj Rady EU pro užití zvláštních opatření pro boj s terorismem“, 2001/931/SZBP):

„Teroristický skutek“ je zde chápán jako množina vyjmenovaných činů, které mohou, svou podstatou nebo kontextem, vážně ohrozit chod konkrétního státu nebo mezinárodní organizace. V rámci vnitrostátních právních řádů se jedná o skutky, které byly spáchány s úmyslem:

- Vážně zastražit obyvatelstvo,
- Nenáležitě přimět vládu nebo mezinárodní organizaci ke konání či nekonání konkrétních kroků,
- Vážně destabilizovat či zničit základní politické, ústavní, hospodářské nebo sociální struktury země nebo mezinárodní organizace, a to:
 - ✓ útokem na lidské životy, který může zapříčinit smrt
 - ✓ útoky na psychickou integritu osob
 - ✓ únosy nebo braním rukojmí
 - ✓ zapříčiněním rozsáhlých destrukcí vládních nebo veřejných zařízení, dopravních systémů, infrastrukturních zařízení, pevných platforem na kontinentálním šelfu, veřejných míst nebo soukromého vlastnictví, ohrožujícími lidské životy nebo mající za následek vážné ekonomické ztráty
 - ✓ obsazením letadel, lodí nebo jiných prostředků veřejné dopravy nebo dopravy zboží
 - ✓ výrobou, držením, obstaráváním, přepravou, dodáváním nebo používáním zbraní nebo výbušnin jaderné, chemické nebo biologické povahy, stejně jako práce na výzkumu nebo vývoji těchto zbraní
 - ✓ pouštěním těchto nebezpečných látek do volného oběhu, zakládáním požárů, výbuchů nebo zapříčiňování povodní, jejichž průběh ohrožuje lidské životy
 - ✓ přerušováním nebo přerušením dodávek vody, elektřiny nebo jiných základních zdrojů, což může rovněž ohrozit lidské životy
 - ✓ výhružkami spácháním těchto skutků, zmíněných výše
 - ✓ vedením teroristické skupiny
 - ✓ účastí v teroristické skupině, a to i ve funkci informátora, poskytovatele finanční či materiální podpory, s vědomím, že tato pomoc napomůže páchání zločinných aktivit skupiny

Vzhledem k množícím se teroristickým útokům v kulturních institucích a proti kulturnímu dědictví (v 90. letech zejména na Balkáně, po roce 2000 v některých zemích blízkého východu) byla tato hrozba zařazena mezi ty, kterými se standard zabývá. Preventivní opatření proti teroristickým útokům jsou označena jako jedna z priorit MK ČR⁶.

⁶ Koncepce rozvoje muzejnictví v České republice v letech 2015 až 2020, kap. 3.2.5.7. Omezení rizik v souvislosti s terorismem, <https://www.mkcr.cz/koncepce-rozvoje-muzejnictvi-v-ceske-republice-1594.html>, [citováno 8. 8. 2018]

8. Nepřístupné chování návštěvníka

Jako nepřístupné je pro účely standardu považováno takové chování návštěvníka muzea, které je v rozporu s návštěvním řádem instituce a může způsobit újmu ostatním návštěvníkům, zaměstnancům, sbírkovému fondu a ostatním. Příčinou takového chování návštěvníka bývá např. působení návykových látek, zejména drog a alkoholu, psychická porucha, nemoc nebo znečištěné oblečení takového druhu, které svým stavem snižuje komfort zážitku ostatním návštěvníkům muzea.

9. Extrémní nepřízeň počasí

Extrémní nepřízeň počasí je obecné označení pro situace, kdy je muzejní instituce ohrožena vnějšími vlivy z důvodů prudkého zhoršení počasí, které může ohrozit muzeum, ať již přímo nebo nepřímo (kolapsem jiných systémů, nutných pro ochranu návštěvníků a sbírek, vč. jejich dlouhodobého uchování).

9.1 Povodeň

Povodněmi se rozumí přechodné výrazné zvýšení hladiny vodních toků nebo jiných povrchových vod, při kterém voda již zaplavuje území mimo koryto vodního toku a může způsobit škody.⁷ Povodně v ČR přes všechna regulační opatření, přijatá zejména po roce 2002 patří k významným hrozbám pro kulturní dědictví v ČR.

9.2 Sněhová kalamita

Sněhová kalamita je plošnou pohromou způsobenou především nepříznivými klimatickými vlivy, např. sněhem, ledem (námraza a náledí) a větrem. Kalamita tohoto druhu pak sekundárně způsobuje zejména velké dopravní komplikace, počínajíc velkými zpožděními dodávek do muzea až po enormní nárůst dopravních nehod, popadané sloupy elektrického rozvodu, nárůst úrazů díky zvýšeným pádům na zem (zlomeniny), zamrzání různých sypkých substrátů, nárůst počtu vodovodních poruch, poškození porostů kolem muzea, poškození střech, vstupních dveří, oken a následně poškození sbírkového fondu, ostatního movitého a nemovitého majetku a bezprostřední ohrožení zdraví návštěvníků i zaměstnanců apod.

9.3 Ohrožení prudkým větrem, deštěm a krupobitím

Vítr je vektor popisující pohyb zvolené částice vzduchu v určitém místě atmosféry v daném časovém okamžiku. Nejčastěji se jím rozumí horizontální složka proudění vzduchu v atmosféře. Je vyvolaný rozdíly v tlaku vzduchu a rotací Země, dále se uplatňuje i síla tření. Prudký vítr pro účely tohoto standardu je chápán jako jakýkoliv druh větru, který může způsobit újmu na sbírkovém fondu a ostatním majetku muzea nebo újmu na zdraví návštěvníků a zaměstnanců muzea.

Děšť je přírodní jev patřící mezi atmosférické srážky, který je tvořený kapkami vody padajícími z oblaků na zemský povrch. Krupobití je jedním z druhů atmosférických srážek. Jedná se o ledové či sněhové hrudky pokryté vrstvou či několika vrstvami zmrzlé vody vznikající v oblacích druhu kumulonimbus (hovorově bouřkový oblak) a následně dopadající na zemský povrch. Výrazné atmosférické srážky mohou způsobit následnou povodeň. Samy o sobě mohou poškodit zejména střechy a okna muzea a tím znehodnotit sbírkový fond,

⁷ Zákon č. 254/2001 Sb., o vodách a změně některých zákonů (vodní zákon)

ostatní majetek muzea a mohou rovněž v přímém impaktu způsobit újmu na zdraví návštěvníků i zaměstnanců muzea.

9.4 Extrémní horka

Extrémní horka jsou pro účel standardu chápány jako vlna veder, během kterých teploty dosahují vysoko nad průměr a mají za následek zdravotní komplikace u lidí a zvířat a zvětšení výparu v oblasti a vzniku sucha. Pro sbírkové předměty znamená vlna veder riziko překročení mezních limitů teploty a relativní vlhkosti.

10. Zemětřesení

Zemětřesení je náhlý pohyb zemské kůry, vyvolaný uvolněním napětí – např. z neustálých pohybů zemských desek – podél zlomů. Ve vybraných regionech v ČR dochází k otřesům v souvislosti s intenzivní důlní činností.

11. Havárie rozvodných sítí muzea

Havárie rozvodných sítí muzea jsou mimořádné události, kdy vinou technického problému rozvodů dojde k bezprostřednímu ohrožení zdraví a života návštěvníků a zaměstnanců a k ohrožení sbírek a ostatního movitého a nemovitého majetku. Jedná se zejména o havárie rozvodů vody, elektrické energie, plynu apod.

II. Analýza rizik

Po identifikaci hrozeb následuje analýza rizik. Jednoduchá analýza rizik nám podle naléhavosti řešení seřadí procesy, které musíme přijmout ke snížení následků jednotlivých hrozeb. Povinnosti ústředních orgánů státní správy provádět ve své působnosti analýzu rizik jsou upraveny např. v rámci integrovaného záchranného systému ČR. Pokud tedy máme identifikována nejvýznamnější ohrožení movitých kulturních statků, musíme přistoupit k popisu a vyhodnocení odolnosti, např. sbírkových předmětů, vůči definovaným ohrožením a ke stanovením míry rizika (např. ve třech stupních: nízké, střední, vysoké), a to jak pro jednotlivé prostory (např. expozice, depozitáře, dílny), kde se nacházejí movité kulturní statky, tak i pro nemovitosti nebo komplex nemovitostí jako celek.

Analýzu rizik je třeba provést pro všechny vytipované hrozby.

1. Krádež vloupáním

Jednoduchou analýzu rizika krádeže provádíme pomocí dotazníku. Dotazník ke stanovení rizika krádeží v památkových a historických objektech (ke stažení na https://mck.technicalmuseum.cz/wp-content/uploads/2017/12/Metodika_WEB_final.pdf) je jednoduchý prostředek na posouzení objektu z hlediska jeho odolnosti vůči krádežím, resp. neautorizovaným vstupům a souvisejícím nezákonným aktivitám. Dotazník slouží ke stanovení rizika této hrozby (krádeže) movitých kulturních statků - sbírkových předmětů, movitých kulturních památek, knižních dokumentů, archiválií a významných předmětů kulturní hodnoty. Nesoustředí se tedy prioritně na ochranu osob a dalšího majetku muzea umění, ale na ochranu nejvýznamnější části movitého kulturního dědictví, tzn. sbírkového a památkového fondu, předmětů v expozicích muzeí a movitého mobiliáře hradů a zámků, vč. předmětů uložených v depozitářích apod. Částečně lze tento dotazník aplikovat i v památkových objektech církevního charakteru. Úkolem dotazníku není nahrazení plnohodnotné a důkladné analýzy rizik objektům, na jejímž základě je třeba zpracovat

podrobný krizový plán muzea umění, včetně plánu evakuace sbírek pro případ jejich ohrožení.

Dotazník má hlavní cíl – podat na základě jednoduché analýzy informaci o stávající situaci v zabezpečení proti krádeži. Předmětem hodnocení a následné evaluace jsou tři hlavní oblasti zabezpečení proti krádeži: konstrukční a stavební vlastnosti zabezpečení předmětů (mechanické zabezpečení), organizační opatření (organizace strážní a dozorčí služby, organizace řešení krizových situací) a úroveň elektronického zabezpečení (poplachové bezpečnostní a tísňové systémy). Hodnocena je i vzájemná provázanost a úroveň integrace těchto základních prvků bezpečnostního systému muzea umění s ohledem na jejich příspěvek k prevenci krádeží.

Jednotlivé oblasti zabezpečení jsou popisovány v šesti oddílech sledujících úroveň zabezpečení pláště budovy, vnitřních prostor budovy, zabezpečení předmětů v expozicích a organizaci zabezpečení proti krádežím – uvnitř organizace i vazbu na intervenční jednotky (Policie ČR, Městská policie, bezpečnostní agentura). Riziko krádeže se vypočte součtem kladných či negativních bodů.⁸

2. Krádež prostá

Dotazník zahrnuje i analýzu rizika krádeže prosté.

3. Krádež způsobená stávajícími nebo bývalými zaměstnanci muzea

Při analýze rizik je v tomto případě kladen důraz na vnitřní kontrolní mechanismy muzea umění. Jedná se zejména o hodnocení:

- způsobu ověřování bezúhonnosti zaměstnanců muzea,
- určení pravidel manipulace se sbírkovými předměty,
- archivace osobních údajů pracovníků s právem manipulace se sbírkami,
- archivace záznamů CCTV,
- způsobu a četnosti provádění inventarizace muzejní sbírky.

Velkým nebezpečím je, že krádež tohoto typu může být objevena až za dlouhou dobu od spáchání trestného činu.

4. Zcizení neveřejných dat

4.1 Sbírková evidence

Muzeum je povinno vést průkaznou a autentickou sbírkovou evidenci⁹, která významně eliminuje možnosti nepřípustné manipulace se sbírkou, jednotlivými sbírkovými předměty i se samotnou evidencí. Umožňuje účinnější nápravu následků případných škod a ztrát a vyvozování osobní odpovědnosti zaměstnanců, zvyšuje důkazní schopnost muzea při vyšetřování případných trestných činů a při vedení případných soudních sporů, týkajících se sbírky. Metodiky MK doporučují ukládat sbírkovou evidenci vždy odděleně od sbírky a také

⁸ Kolektiv autorů: Metodika uchování předmětů kulturní povahy, Technické muzeum v Brně 2018, ISBN 978-80-87896-40-2

⁹ Metodický pokyn MK k zajištění průkaznosti evidence sbírkových předmětů a stanovení režimu zacházení se sbírkou v muzeích a galeriích spravujících sbírky ve vlastnictví státu a územních samosprávných celků, č. j.: 4688/2007

oddělit evidenci první stupně – přírůstkové knihy – od sbírkových inventářů (evidence 2. stupně). Sbírková evidence musí být uložena tak, aby byla minimalizována rizika jejího odcizení, zničení nebo zneužití. Digitální data sbírkové evidence je třeba pravidelně a řádně zálohovat a zajistit její ochranu před zcizením. Vzhledem k tomu, že sbírková evidence obsahuje také osobní údaje (zejména v rámci majetkoprávní evidence), musí muzeum v rámci badatelského režimu zajistit jejich nezcizitelnost.

4.2 Osobní údaje¹⁰

Od 25. 5. 2018 ochranu osobních dat upravuje Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2016/679 ze dne 27. dubna 2016 o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů a o volném pohybu těchto údajů a o zrušení směrnice 95/46/ES, známé též pod zkratkou GDPR. Muzeum má zabránit zcizení osobních dat, zhotovit přehled, která osobní data zpracovává, proč a z jakého důvodu. Jako veřejnoprávní původce je povinno vést spisovou službu¹¹ a vydat spisový a skartační plán. Skartační plán upravuje skartační lhůty, což je doba, během níž musí být dokumenty uloženy u původce. Z pohledu GDPR je vedení spisové služby plněním úkolu ve veřejném zájmu, jeho rámec je stanoven zákonem, ale určení přiměřené délky skartačních lhůt je odpovědností původce – muzea, zejména u těch dokumentů, které obsahují osobní údaje.

5. Požár

Kvalifikovaná protipožární strategie je založena na vyhodnocení rizika hrozícího v daném prostoru či objektu. Výše míry rizika určí poměr mezi přijatelnou požární bezpečností a pořizovací a provozní cenou bezpečnostních systémů a technologií. Nástrojem k zjištění ohrožujícího rizika je analýza, založená na metodě indexace jednotlivých položek, které mají zásadní vliv na celkovou požární kondici prostoru či objektu. Mezi hlavní položky patří zejména:

- lidský faktor – osoby přítomné v objektu, zaměstnanci, ostraha,
- specifikace účelu užívání prostoru, či budovy,
- míra požárního zatížení,
- rizikové činnosti či aktivity,
- instalace SHZ, EPS, protipožárních dveří apod.,
- stavební provedení budovy – požární úseky, materiály konstrukce a střeš apod.,
- dostupnost hasicích medií,
- úroveň prevence, bezpečnostní a protipožární strategie.

Pro odhad požárního rizika byl zpracován dotazník s názvem „Dotazník pro zjištění rizika poškození objektů požárem“ (ke stažení na <https://mck.technicalmuseum.cz/wp->

¹⁰ Zpracováno podle metodiky NK ČR „Ochrana osobních údajů - Příručka pro knihovny“ dostupná na: https://ipk.nkp.cz/legislativa/01_LegPod/ochrana-osobnich-udaju/ochrana-osobnich-udaju-prirucka-pro-knihovny [citováno 8. 8. 2018]

¹¹ § 63 zákona č. 499/2004 Sb., o archivnictví a spisové službě a o změně některých zákonů

content/uploads/2017/12/Metodika_WEB_final.pdf). Hodnocená stavba může být historická budova, adaptovaná budova, nebo novostavba v podobě depozitáře či výstavního prostoru. Interpretace dotazníku je založena na hodnotě výsledného indexu, získaného z rozdílu bodů dvou částí dotazníku. Část A definuje potenciální požární nebezpečí, vyplývající ze stavebně-požární kondice, užití objektu a provozovaných činností. Část B hodnotí veškerá protipožární opatření. Rozdíl bodů A a B určí oblast rizika požáru hodnoceného prostoru nebo objektu: nízké, střední a vysoké. Takto získané informace jsou základem pro stanovení strategie požární ochrany, zejména z hlediska volby technologických zařízení požární ochrany.¹²

6. Vandalismus

Při analýze rizika vandalismu by měly být hodnoceny následující otázky:

- Věnujete zvýšenou pozornost ostraze objektů, které mohou provokovat vandalský útok (např. z politických nebo náboženských důvodů)?
- Je návštěvník muzea jasně seznámen s pravidly a povinnostmi v chování v expozicích (např. vytištěním na vstupence)?
- Máte psaná pravidla, jak zacházet s podezřelým návštěvníkem?
- Musí návštěvníci odložit svá zavazadla, lahve, deštníky atd. v šatně mimo dosah exponátů?
- Máte jasně vymezenou vzdálenost návštěvníka od exponátu (mechanickou překážkou nebo optickým vymezením)?
- Je věnována dostatečná pozornost zabezpečení zejména malých objektů?
- Jsou zejména křehké předměty dostatečně fixovány nebo umístěny ve vitrínách?
- Je stav všech předmětů v expozici každodenně vizuálně kontrolován?
- Je bezprostřední okolí muzea přehledné a nezanesené nepořádkem (kvůli omezení graffiti a žhářských útoků)?
- Jsou při návštěvách školních tříd učitelé dostatečně poučeni o chování v muzeu a přijímají svůj díl odpovědnosti za vzniklé škody?
- Máte dost kapacit na to, aby v případě rozsáhlých skupin návštěvníků bylo možné doplnění doprovázejících kustodů (vždy jeden jako poslední)?
- Je prostor kolem budovy dostatečně a nepřetržitě osvětlen?
- Jsou dozorcí a strážníci vycvičeni ve včasném rozeznání nebezpečných osob?
- Jsou dozorcí a strážníci vycvičeni, jak okamžitě reagovat v případě vandalského útoku?
- Je Váš bezpečnostní systém orientován také na možnost vandalského útoku (předmětová ochrana a CCTV, mechanické překážky, sklo před obrazy...)?
- Máte sestavený a pravidelně aktualizovaný seznam s kontaktními informacemi dotčených pracovníků organizace pro případ řešení vandalského útoku?
- Máte sestavený a pravidelně aktualizovaný seznam s kontaktními informacemi dotčených externích konzervátorů - restaurátorů pro případ řešení vandalského útoku?
- Máte zaveden registr incidentů včetně jejich analýzy?¹³

¹² Kolektiv autorů: Metodika uchování předmětů kulturní povahy, Technické muzeum v Brně 2018, ISBN978-80-87896-40-2

¹³ Kolektiv autorů: Metodika uchování předmětů kulturní povahy, Technické muzeum v Brně 2018, ISBN978-80-87896-40-2

Ke každé odpovědi lze přiřadit hodnocení ano – 2 body, částečně – 1 bod, ne 0 bodů. Pokud dosáhnete nižšího počtu bodů než 20, je třeba neprodleně přistoupit k řešení nejméně bodovaných otázek.

7. Teroristický útok

Při analýze rizika teroristického útoku je třeba věnovat pozornost následujícím otázkám:

- Má muzeum zpracován plán řešení pro situace, které by mohly vykazovat znaky blížícího se teroristického útoku?
- Disponuje muzeum kontrolou detekce kovů, resp. obsahu zavazadel návštěvníků před vstupem do budovy?
- Má muzeum bezpečné únikové cesty a evakuační prostory jak pro zaměstnance a návštěvníky, tak i pro exponáty?
- Dokáže konstrukce muzea odolat výbuchu v jeho bezprostředním okolí? Jaká jsou nejslabší místa konstrukčního charakteru (např. vysoká okna nebo prosklené stěny...)?
- Provádí muzeum pravidelná školení a tréninky pro mimořádné situace tohoto druhu (např. rychlá evakuace osob vč. imobilních, způsoby komunikace s pachateli, nejnutnější obrana života apod.)?
- Je zcela jasný způsob komunikace muzea a jeho spolupráce se složkami integrovaného záchranného systému v případě hrozícího nebo nastalého teroristického útoku?

8. Nepřístojné chování návštěvníka

Pro analýzu současného stavu zjišťujeme připravenost všech zaměstnanců muzea na takovou událost, zejména způsoby komunikace a zásahu, pokud se míra chování stane neakceptovatelnou a to jak pro ostatní návštěvníky, tak pro zaměstnance muzea a v neposlední řadě pro exponáty.

9. Extrémní nepřízeň počasí

Vznik povodně, sněhové kalamity ani prudkého deště a krupobití sama organizace nikterak ovlivnit nemůže. Proto při analýze rizik zkoumáme připravenost muzea takové nastalé situaci čelit.

9.1 Povodeň

9.2 Sněhová kalamita

9.3 Ohrožení prudkým větrem, deštěm a krupobitím

Při analýze rizika povodně, sněhové kalamity a prudkého deště vč. krupobití se věnujeme následujícím otázkám:

- Má muzeum přehled o aktuálních zdrojích možného zaplavení, kterými jsou voda z blízkých vodních toků a proudění vody při prudkém dešti nebo rychlém tání sněhu (vč. možného zaplavení z kanalizace)?
- Jsou na rychlý odvod záplavové vody připraveny odtokové dráhy
- Disponuje muzeum dostatkem mechanických (povodňových) překážek pro regulaci záplav (protipovodňové bariéry, pytle s pískem apod.)? Pokud muzeum řeší tento problém společně s ostatními složkami IZS, jsou všem jeho odpovědným pracovníkům

dostatečně známy postupy a pravidla spolupráce při budování protipovodňových a protizáplavových opatření?

- Jsou jasně dána pravidla interní komunikace a rozdělení pravomocí pro případ těchto živelních pohrom?
- Existuje možnost a jsou dána jasná pravidla rychlé evakuace sbírek z neohroženějších částí budov (sklepy a přízemí)?
- Má muzeum jasná pravidla jak postupovat při zasažení sbírek vodou vč. dostatku materiálu pro ošetření sbírkových předmětů (destilovaná voda, konzervační prostředky,...)?
- Jsou vyčleněna místa na kontaminovaný materiál?
- Disponuje muzeum dostatkem dezinfekčních prostředků nebo má dohodu s jejich dodavatelem pro krizový případ?
- Jsou evakuační trasy pro sbírkové předměty uklizené a bez překážek?
- Disponuje muzeum záložními zdroji elektrické energie pro havárie a živelní pohromy rozsáhlejšího charakteru?
- Jsou pravidelně kontrolovány funkce čidel zaplavení v suterénních či přízemních místnostech?
- Jsou dostatečně mechanicky odolné proti tlaku vody nebo sněhu všechny relevantní vstupy do budovy (vč. pláště budovy)?
- Má muzeum připraven aktuální seznam smluvních konzervátorů-restaurátorů pro případy zasažení vodou příp. následky jiných přírodních katastrof?
- Má muzeum dostatek funkčních transportních prostředků pro rychlý odvoz sbírek z postižených nebo ohrožených míst?
- Má muzeum k dispozici bezpečné prostory pro dočasné uložení ohrožených nebo zasažených sbírkových předmětů?
- Má muzeum k dispozici dostatek prostředků pro řešení zvýšené okamžité hodnoty relativní vlhkosti (prostory ne přímo zasažené vodou, ale sousedící se zaplavenými prostory)?

9.4 Extrémní horka

Pro případ extrémního horka je nutné se při analýze rizik soustředit vedle již zmíněných otázek v předchozích dvou odstavcích také na:

- Účinnost tepelné izolace / setrvačnosti pláště budovy
- Konstantní měření a vyhodnocování výkyvů teploty a překračování jejich maximálních veličin
- Funkce a využívání instalované vzduchotechniky

10. Zemětřesení

Pro případ zemětřesení je nutné při analýze rizik se soustředit vedle již zmíněných otázek v předchozím odstavci také na:

- Odolnost konstrukce budovy
- Volně stojící objekty v expozici
- Objekty stojící na neadjustovaném základu

- Odolnost adjustace zavěšených exponátů
- Adjustaci objektů uvnitř vitrín
- Konstrukci vitrín vč. možnosti jejich regulovaného pohybu
- Dodržení předepsané zátěže vitrín
- Zajištění otevíratelných částí vitrín nebo skříní
- Mechanickou odolnost vitrínového skla
- Materiál sbírkových předmětů
- Sekundární nebezpeční vzniku požáru nebo výbuchu plynu v důsledku otřesu budovy, příp. destrukce vodovodního potrubí apod.

11. Havárie rozvodných sítí muzea

Havárie rozvodných sítí muzea zůstávají většinou po nějakou dobu skryty pozornosti. Když se na ně přijde, může už být pozdě. Typickým příkladem jsou prasklá vodovodní potrubí, havárie rozvodu plynu nebo elektrické energie. Při analýze rizik se soustředíme zejména na vizuální kontrolu těchto rozvodů a prostor muzea, příp. na funkci monitorovacích zařízení (kamerové systémy, čidla moci proudu vody, čidla zaplavení, teplotní spínače apod.).

III. Preventivní opatření každodenní a strategická

1. Krádež vloupáním, krádež prostá a krádež způsobená stávajícími nebo bývalými zaměstnanci muzea

1.1 Organizační opatření

Mezi organizační opatření proti krádežím můžeme zařadit zejména organizaci strážní a dozorčí služby, směrnice upravující chování zaměstnanců na pracovišti, návštěvní, badatelský řád a depozitární řády.

1.1.1 Organizace strážní a dozorčí služby

Strážní a dozorčí služba, provádějící fyzickou ostrahu, bývá nejdůležitějším prvkem ochrany proti krádežím, požáru a dalším ohrožením muzea (dozorčí služba zejména v otevírací době pro veřejnost, strážní služba po dobu 24 hod. denně). **Činnost strážní a dozorčí služby upravuje vlastní směrnice, vydaná institucí** (a to i v případě, kdy tuto službu zajišťuje externí dodavatel – bezpečnostní agentura). Součástí této směrnice musí být zejména povinnost podpisem stvrzeného předání služby a prostor s identifikací případných závad. Organizace strážní a dozorčí služby zahrnuje evidenci osob vcházejících do budovy, evidenci návštěv na expertních pracovištích, systém přejímání - předávání výstavních prostor s fyzickým přejímáním exponátů.

1.1.2 Směrnice upravující chování zaměstnanců na pracovišti

V zaměstnaneckých směrnicích postačí jasně definovat oprávněnost ke vstupu (jednotlivých budov i prostor souvisejících s výkonem zaměstnání), pracovní dobu, dodržování bezpečnostních a protipožárních směrnic a přijímání návštěv.

1.1.3 Návštěvní a badatelský řád

Návštěvní řád upravuje pravidla pro vstup a pohyb návštěvníků ve veřejně přístupných prostorách muzea a stanovuje základní podmínky chování návštěvníků ve výstavních

expozicích. Měl by obsahovat informace o otevírací době a vstupném, kam může návštěvník volně, kam musí mít zakoupenou vstupenku, maximálním přípustným počtu osob v expozici, pravidla pro odkládání zavazadel, dalších předmětů a svrchních oděvů, pro fotografování a filmování ve výstavních sálech, bezpečnostní pravidla pro pohyb návštěvníků a ochranu vystavených předmětů, informace o vyhrazených místech, kde se může jíst a pít, zákaz kouření (nebo vyhrazené místo k němu) a manipulace s otevřeným ohněm, postup a sankce při porušení těchto pravidel.

Návštěvní řád by měl být viditelně vyvěšen při každé pokladně, při každém vstupu do expozice a slouží k základní orientaci návštěvníků v pravidlech pobytu a pohybu v prostorách stálých i dočasných výstav. V řádu musí být také stanovena povinnost návštěvníků uposlechnout pokyny pracovníků instituce nebo smluvní bezpečnostní agentury, dále maximální přípustný počet osob v expozici, pravidla vnášení předmětů potenciálně ohrožující ostatní návštěvníky nebo vystavovaná umělecká díla vč. oděvů, tašek, zbraní, potravin, zvířat. Musí zde být vymezena možnost a pravidla, za jakých se lze dotýkat vystavovaných exponátů a přibližovat se k nim, s ohledem na bezpečnost jak exponátů, tak i samotných návštěvníků. Návštěvní řád dále specifikuje pravidla pořizování fotografických záznamů s ohledem na ostatní návštěvníky (oslnění od blesku, klopýtnutí o stativ) i exponáty (možnost poškození intenzivním osvětlením při použití blesku) včetně případné ochrany autorských práv. Součástí návštěvního řádu by měl být i postup při řešení případné škody zaviněné návštěvníkem /nevhodné chování, porušení řádu, nešťastná náhoda/ s odkazem na příslušný zákon.

Badatelský řád shrnuje pravidla pro přístup veřejnosti ke sbírkovým předmětům a odborné dokumentaci k nim, k archiváliím a dalším informačním systémům ve správě instituce, které vznikají ve veřejném zájmu v rámci jejich odborných činností – např. restaurátorské dokumentaci. Měl by obsahovat informace o způsobu podání žádosti o zpřístupnění sbírkových předmětů či informací o nich, o podobě badatelského listu a datech, které musí badatel poskytnout, o oprávněných osobách – zaměstnancích muzea, kteří jsou kompetentní žádost potvrdit a badatele obsloužit, o místě a čase zpřístupnění (provozu badatelny), o pravidlech manipulace s předměty a jejich ochraně, o případných omezeních přístupu k informacím, o způsobu a omezeních kopírovat informace a poplatcích za služby, o způsobu použití informací, copyrightech a sankcích při porušení pravidel. Vypůjčené předměty badatel nesmí vynášet mimo prostor badatelny (a to z důvodu ochrany autorských práv a ochrany před poškozením předmětu, prostou krádeží nebo krádeží originálu záměnou za kopii). Řád stanovuje, zda badatel může pořizovat fotokopie vypůjčených exemplářů nebo zda případné fotokopie musí být vytvořeny pracovníky instituce. Vhodné je zavedení systému více kontrol a několikeré evidence osob, resp. vypůjčených exponátů. Krádeže prosté výrazně eliminuje i instalace kamery nebo více kamer do badatelny (s upozorněním badatele v souladu se zákonem¹⁴).

1.1.4 Depozitární řád

Depozitární řád je interní organizační normou instituce, která stanoví podmínky provozování depozitářů jako speciálních pracovišť, zejména evidenci a manipulaci s předměty kulturní povahy, odpovědnost zaměstnanců a režimové vstupy. Řád upravuje odpovědnost jednotlivých pracovníků za provoz depozitáře, pravidla přístupu do depozitáře, způsoby evidence předmětů kulturní povahy zde uložených a zásady jejich pohybu. Každý vstup i

¹⁴ Zákon 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů ve znění pozdějších změn a předpisů.

opuštění prostoru depozitáře musí být zaznamenány, vč. identifikace vstupujících, resp. odcházejících osob. Do depozitáře má povolen vstup pouze odpovědný správce depozitáře, ostatní osoby mohou navštívit depozitář pouze v jeho doprovodu. Ani ředitel nebo kurátor sbírky by se neměl v depozitáři pohybovat bez doprovodu. V případě krizové situace nebo dlouhodobé nepřítomnosti správce depozitáři musí být odpovědným pracovníkem muzea nařízený komisionální vstup do depozitáře (nejméně tři osob), z něhož bude pořízen zápis o důvodu vstupu a provedených úkonech podepsaný členy komise.

1.2 Konstrukční a technická opatření

Mezi konstrukční opatření patří zejména vlastní stavba budovy muzea. Dále do této kapitoly můžeme zařadit i návrh expozice. Návrh stálých expozic nebo časově omezených výstav by měl respektovat následující požadavky na bezpečnost majetku i osob:

- Řešení požárně evakuačních únikových cest
- Možnosti a způsob pohybu občanů se sníženou schopností pohybu, vnímání a orientace
- Možnost pohybu osob s dětmi v kočárku
- Možnosti pohybu skupin návštěvníků – zejména školy a lektorské pořady
- Ochrana návštěvníků plynoucí ze způsobu vystavení exponátů – jejich poloha, způsoby upevnění apod.
- Zabezpečení exponátů před náhodným poškozením – vhodnou polohou, příp. vymezením odstupů návštěvníků
- Bezpečnost exponátů před úmyslným poškozením exponátů – individuálním vyhodnocením vystavovaného díla z hlediska nebezpečí vandalizmu
- Bezpečnost exponátů před ohrožením krádeží prostou

Z těchto hledisek je pak nutné zvolit i optimální způsob předmětové ochrany. Ta se děje pomocí mechanického zajištění (upevnění speciálními šrouby, nejlépe opatřenými nestandardní drážkou, dále lepením, vázáním silonovými lanky nebo ocelovými lanky ...). Elektronickou předmětovou ochranou (čidla tlaková, kontaktní magnetická, padáčková, kapacitní apod.), elektronickou zónovou ochranou signalizující narušení střežené zóny v expozici např. nebezpečné přiblížení se k obrazu (infrabariéry nebo infračidla), elektronickou ochranu vitrín (infračidla, čidla tlaková, čidla rozbití skla), umístěním kamer v expozicích (vč. kamer s možností detekce narušení sledované zóny) a viditelných způsobů zabezpečení (mechanické zábrany vymezující odstup návštěvníků od exponátů a také přítomnost fyzické ostrahy v expozicích).

Mezi ryze technická opatření patří zejména mechanické zábrany, poplachové zabezpečovací a tísňové systémy, systém kontroly vstupu, uzavřený televizní okruh, centrální operační středisko, systém přenosu dat intervenčním jednotkám a interní a externí osvětlení.

1.2.1 Mechanické zábrany

Mechanické zábrany tvoří základní a přirozenou ochranu sbírkových předmětů. Tyto zábrany se dělí na vnější a vnitřní (míněno ochranou perimetru dotčených prostor). Mezi vnější mechanické zábrany patří stavební konstrukce s vyšší odolností, mříže, bezpečnostní dveře s odolnými zárubněmi, zámky a kování, bezpečnostní fólie nebo bezpečnostní skla v oknech apod. K vnitřním můžeme počítat např. odolné vitríny, trezory, trezorové místnosti, bezpečnostní dveře apod.

Zvláštní pozornost je třeba věnovat též vitrínám. Vedle jejich vhodné stabilní a pevné konstrukce za použití mechanicky odolných skel nebo skel opatřených bezpečnostními foliemi, omezující také průnik prachu, polutantů a mikroorganismů, vyžadují podle charakteru exponátů rovněž instalaci prvků kontroly teploty, vlhkosti, intenzity osvětlení a čidel PZTS (signalizující otevření nebo rozbití skla). Optimálním řešením jsou bezpečnostní vitríny s filtrací UV záření opatřené klimatizací. Mechanické bezpečnostní prvky vitrín nesmí být odstranitelné běžnými prostředky. Pokud rozměr a hmotnost vitríny umožňují snadné uchopení a manipulaci, musí být vitríny bezpečně upevněny k podlaze nebo ke stěně.¹⁵

Mechanické prvky (obdobně jako prvky EZS, CCTV a další) bezpečnostního systému podléhají certifikaci, vydané Národním bezpečnostním úřadem,¹⁶ který je vydává na základě výsledků zkoušek prováděných certifikovanými zkušebnami. Pro muzea platí povinnost, že jejich provozovatel zabezpečí mechanickými prostředky spadajícími nejméně do kategorie „Vyhrazené“ určené prostory,¹⁷ kde se nachází:

- projektová dokumentace elektrické zabezpečovací signalizace, uzavřeného televizního systému, tísňového systému nebo systému pro kontrolu vstupu sloužící ochraně objektu, v nichž jsou uchovávány kulturní statky, proti krádežím, loupežím a poškozování cizí věci,
- souhrnná informace o stavu realizace zabezpečení kulturních statků proti krádežím, loupežím a poškozování cizí věci.¹⁸

Zvláštní pozornost si zasluhuje *mechanické zabezpečení depozitářů*. Jednak z důvodu obrovské koncentrace předmětů zde uložených a dále z důvodů jejich lokace – často bývají mimo budovu instituce, někdy dokonce nemají stálou ostrahu. Veškeré přístupy do depozitáře, jako jsou dveře, výtahy, schodiště, okna a ventilační stoupačky, by měly být navrženy tak, aby se vyloučila možnost vstupu neoprávněných osob a zajistilo se, aby i pracovníci běžné údržby mohli vstupovat do budovy pouze pod dohledem. Žádná část budovy, v níž jsou trvale nebo dočasně uloženy předměty by neměla být použita jako chodba nebo nouzový východ. Mechanickou odolnost proti vnějšímu napadení určuje tzv. *doba průlomové odolnosti* (v minutách). Ta je dle ČSN P ENV 1627¹⁹ rozdělena do 6 bezpečnostních tříd. Pro objekty, kde jsou uloženy předměty kulturní povahy, se doporučuje požívat prvky zařazené nejméně do bezpečnostní třídy č. 4.

V nově budovaných depozitářích by neměly být okna, ani světlíky. Pokud již jsou v historických nebo stávajících budovách depozitářů okna, v zájmu bezpečnosti by tato okna měla být malá, neotevíratelná, zamřížovaná a prosklená bezpečnostním sklem. V případě potřeby může být použito jednostranně průhledné sklo, aby nebyl umožněn průhled dovnitř.

¹⁵ ČSN EN 15999-1 Ochrana kulturního dědictví – Směrnice pro vitríny používané pro výstavy a pro dlouhodobé uchování sbírkových předmětů

¹⁶ Náležitosti o certifikaci technického prostředku jsou uvedeny v § 11 vyhlášky č. 528/2005 Sb. o fyzické bezpečnosti a certifikaci technických prostředků, ve znění vyhlášky č. 19/2008 Sb.

¹⁷ Vyhláška č. 528/2005 Sb. o fyzické bezpečnosti a certifikaci technických prostředků, ve znění vyhlášky č. 19/2008 Sb., § 3, část 3, odst. a).

¹⁸ Nařízení vlády č. 522/2005 Sb., kterým se stanoví seznam utajovaných informací, ve znění nařízení vlády č. 240/2008 Sb.

¹⁹ ČSN EN 1627 určuje požadavky a systém klasifikace vlastností odolnosti proti vloupání u dveří, oken, lehkých obvodových pláštů, mříží a okenic. Vztahuje se na následující způsoby otevírání: otevírání, sklápění, skládání, otevírání a sklápění, posunování (vodorovné a svislé) a navinování jakož i na pevné konstrukce. Také zahrnuje výrobky, jako jsou kryty dopisních schránek nebo větrací mřížky. Určuje požadavky na odolnost stavebního výrobku proti vloupání.

Dveře včetně rámců, kování atd. by měly být konstruovány s ohledem na maximální průlomovou odolnost. Zvláštní kategorii tvoří dveře do depozitářů. Dnes jsou běžnou praxí dvoje dveře při vstupu do budovy s blokováním souběžným otevřením, tzn. že příchozí musí po otevření vstupních dveří počkat ve vymezeném prostoru. Dveře při vstupu do vlastních depozitářských prostor by měly být opatřeny elektromagnetickým zámkem s ovládáním biometrickým nebo čtečkou, popř. ovládacím panelem, případně i kombinací těchto způsobů. V případě požárního poplachu by mělo být umožněno centrální odemknutí příslušných dveří pro okamžitou evakuaci. Výstup z depozitářských prostor by měl být zjednodušený, dveře by se měly otevírat směrem k únikové cestě, ale vždy by měl být výstup monitorován a zaznamenán. Provoz, konstrukční parametry a způsoby instalace mechanických zábran by měly být konzultovány s Policií ČR, ale musí být vždy součástí stavební dokumentace projektu pro stanovisko HZS ČR.

1.2.2 Poplachové zabezpečovací a tísňové systémy

Poplachové zabezpečovací a tísňové systémy (PZTS), dříve elektrická zabezpečovací signalizace, tvoří komplex technických prostředků, které řeší ochranu objektu proti neoprávněnému vstupu nepovolaných osob. Včasnou signalizací do místa obsluhy tak eliminují rozsah materiálních a jiných škod. Systém se skládá ze zabezpečovací ústředny, ovládací klávesnice pro aktivaci a deaktivaci systému, z detektorů a z koncového zařízení, které uvědomí uživatele nebo zásahové jednotky o narušení objektu. Vývoj poplachových zabezpečovacích a tísňových systémů – PZTS v posledních deseti letech směřoval zejména k integraci funkcí, ke spojení různých druhů detekce, miniaturizaci jejích jednotlivých prvků a zároveň ke zvyšování spolehlivosti jejího provozu. PZTS je určen především k včasné detekci přítomnosti nebo pokusu o neoprávněné vniknutí narušitele do střeženého prostoru, ochraně předmětů a přivolání pomoci v případě tísně. Je zároveň určen k signalizaci poplachových stavů do místa s trvalou ostrahou.

Čidla jako základní stavební prvky PZTS slouží k identifikaci narušení objektu. Pracují na různých principech – sledují infračervené záření pohybujícího se objektu vůči pozadí, detekují změny v odrazu mikrovlnného záření, využívají magnetických vlastností, snímají zvuk tříštěného skla, reagují na tlakovou vlnu, otřesy atd. Podle způsobu použití se v paměťových institucích dělí na čidla (detektory) prostorová, plášťová a čidla předmětové ochrany. Prakticky všechny detektory jsou dnes již vybaveny složitou elektronikou, která zajistí dokonalé zpracování procesu detekce a umožní prakticky eliminovat falešné poplachy. Informace, která vznikne na výstupu detektoru, je přivedena na vstup ústředny zabezpečovacího systému, která zajistí zpracování informací a následnou aktivaci výstupních obvodů. Poplachový výstup je pak přenesen na další periferní zařízení. Komunikace obsluhy s ústřednou zprostředkovává ovládací klávesnice. Ta umožní po zadání vstupního kódu aktivovat zabezpečovací systém nebo jeho části. Systém PZTS může být instalován jako samostatná aplikace nebo jako součást dalších systémů v rámci integrace – např. systému elektronické kontroly vstupu či kamerového systému. Objekt vybavený PZTS může být zapojen do sítě pultu centralizované ochrany, kdy je objekt střežen z místa s trvalou obsluhou. Jako koncová zařízení v muzeích a galeriích se používají zejména komunikační

systemy propojené s pultem centralizované ochrany Policie ČR,²⁰ příp. městské policie nebo v ojedinělých případech i soukromé bezpečnostní agentury.

1.2.3 Systém kontroly vstupu

Elektronická kontrola vstupu (EKV) hraje v zabezpečení paměťových institucí proti krádežím významnou úlohu. Své uplatnění nachází hlavně pro autorizaci vstupu do depozitářů a trezorových místností. Autorizovaným osobám umožní po identifikaci přístup do příslušných prostor. Osobám neautorizovaným není přístup do těchto částí umožněn. Nejběžnějším prostředkem identifikace používané v přístupových systémech je personální karta, kterou se osoby registrují u čteček. Čtecí zařízení přečte informaci obsaženou na kartě, předá ji řídicí jednotce a ta podle systému přístupových práv rozhodne o vpuštění osoby do střeženého prostoru. V systémech s nejvyššími stupni bezpečnosti se uplatňují tzv. biometrické čtečky, které dokáží identifikovat osoby např. podle otisku prstu, očního pozadí nebo hlasové intonace. Výstupní obvody čteček zajistí po povolení vstupu odblokování mechanické zábrany. Tou může být elektromagnetický zámek dveří, ale i turniket, brána, závora pro vjezd vozidel a podobně. Řídicí jednotka EKV zajišťuje chod celého systému. V ní je udržována databáze uživatelů, jejich práva vstupu do jednotlivých oblastí objektu, která mohou být definována nejen místně, ale i časově. Všechny vstupy, nebo i jen pokusy o vstup, jsou s příslušnými časovými údaji uloženy a může jich být využito pro pozdější analýzu. Pravidelné revize EKV se provádějí obvykle jednou ročně.

1.2.4 Uzavřený televizní okruh

Uzavřený televizní okruh (dále CCTV) je systém, který umožňuje sledovat dění v zájmových zónách střeženého prostoru z dohlížecího centra a je významnou částí bezpečnostního systému paměťových institucí v oblasti ochrany proti krádežím. Pomocí vhodně rozmístěných kamer lze úspěšně identifikovat osoby, vozidla a jiné objekty pohybující se ve snímané scéně. Mimo sledování záběrů v reálném čase je nezbytnou součástí CCTV záznamové zařízení pro archivaci a následné přehrávání zaznamenaných událostí. Systémů lze využít nejen jako součásti bezpečnostních aplikací, ale také při sledování počtu a chování návštěvníků, manipulaci se sbírkovými předměty atd. Základním stavebním prvkem, který výrazně ovlivní kvalitu celého systému, je kamera. Může být černobílá, popř. barevná. Součástí kamery je vhodný objektiv, kterým lze nastavit požadovanou šířku záběru a tím i velikost scény – tedy zda nás zajímá přehled situace nebo detail. Kromě volby vhodného motivu jsou určujícím parametrem pro kvalitní záběr světelné podmínky na snímané scéně. Jim je nutno přizpůsobit výběr kombinace kamery a objektivu. Proto moderní kamery umožňují komunikaci s objektivem a mnohá základní a provozní nastavení parametrů kamery. Pokud je intenzita světla v daném místě nízká, je nutno scénu nasvítit. To lze provést buď běžným zdrojem bílého světla, nebo infračerveným reflektorem. Pro sledování většího počtu kamer na monitorech se využívá přepínačů signálů, případně videomatic. Archivaci snímků z kamer lze zajistit záznamem na pomaloběžný videorekordér. Současný trend však směřuje k digitalizaci záznamů z kamer a jejich ukládání na paměťová média. Tento způsob umožňuje současné prohlížení v reálném čase, záznam i přehrávání archivovaných snímků. Usnadňuje práci při archivaci, vyhledávání v záznamech a jejich dalším zpracování a exportu. Rychlé prohlížení záznamů včetně jejich analýzy umožňují moderní produkty video synopse. Takový systém lze kombinovat i se sledováním

²⁰ Monitorování objektu pomocí jeho připojení na Pult centralizované ochrany PČR bývá upravenou smlouvou o připojení mezi PČR a organizací.

statistických informací o pohybu návštěvníků, kontrolu výkonu a kvality strážní a dozorčí služby apod. Pravidelné revize CCTV se provádějí obvykle jednou za půl roku, minimálně však jednou ročně. Provozování kamerových systémů je považováno za zpracování osobních údajů, a podléhá povinnostem stanoveným zákonem.²¹ Kontrolu dodržování tohoto zákona vykonává Úřad na ochranu osobních údajů. Proto je nutno na používání instalovaného CCTV návštěvníky muzea ještě před zakoupením vstupenky upozornit.

1.2.5 Centrální operační středisko (velín)

Bez kontinuálního vyhodnocování a monitorování jednotlivých systémů by jejich instalace neměla smysl. Proto každý instalovaný monitorovací systém musí být kontinuálně sledován a vyhodnocován. Tak se děje v lokálních monitorovacích střediscích, případně v centrálním operačním středisku. Bezpečnostní systém předpokládá komplexní vzájemně propojené informační sítě samostatných lokálních monitorovacích středisek v jednotlivých objektech a centrálního operačního střediska, v případě menších objektů pak propojení jednotlivých monitorovacích (a případně i regulačních) systémů do jednoho operačního střediska, kde jsou integrovány do vyššího grafického monitorovacího systému, jehož výstupy využívá ke střežení budov stálá obsluha.

1.2.6 Systém přenosu dat intervenčním jednotkám a spolupráce s nimi

Intervenční jednotky lze rozdělit do dvou hlavních skupin: na zásahové skupiny přímo v objektech nebo v organizaci a zásahové skupiny vnější. V objektech zasahují v omezeném rozsahu pracovníci ostrahy. Současně, dle závažnosti zásahu, bývá předáván signál o napadení objektu nebo požáru v objektu prostřednictvím objektových zařízení Policii ČR nebo Hasičskému záchrannému sboru. Zásahová akce každé jednotky je upravena jednak interními směrnici instituce (pro případ zásahu smluvní agentury) nebo přímo smluvním vztahem (Policie ČR). Současně bývají automaticky a bez možnosti ovlivnění ostrahou objektu vybrané signály objektové EZS přenášeny na signalizační pult Systému centralizované ochrany Policie České republiky.

1.2.7 Interní a externí osvětlení

Venkovní osvětlení budov i vnitřní osvětlení prostor hraje v bezpečnostním systému významnou roli. Vnější osvětlení budov a jejich okolí má zejména preventivní úlohu pro případ vloupání nebo jiné nezákonné činnosti, stejně tak i viditelnost budovy, tzn. zejména její nezastínění vegetací nebo např. parkující, příp. dočasně umístěnou stavební technikou nebo automobily. Venkovní osvětlení hraje důležitou roli pro správnou funkci venkovních kamer (které dnes jsou již běžně infračervenými reflektory pro noční provoz). Naproti tomu vnitřní osvětlení je stálým ohrožením pro sbírkové předměty, zejména v expozicích. Interní osvětlení v objektech z hlediska bezpečnosti musí vždy splňovat podmínky funkčnosti instalovaného CCTV, a to v denním i v nočním provozu.²²

2. Zcizení neveřejných dat

2.1 Organizační opatření

2.1.1. Sbírková evidence

²¹ Zákon č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů.

²² Kolektiv autorů: Metodika uchování předmětů kulturní povahy, Technické muzeum v Brně 2018, ISBN978-80-87896-40-2

Muzeum musí:

- V rámci režimu zacházení se sbírkou stanovit způsoby vedení průkazné sbírkové evidence
- Odpovědné osoby za vedení sbírkové evidence
- Stanovit pravidla ochrany/záchrany pro krizové situace
- Stanovit režim badatelského přístupu ke sbírkové evidenci (zejména s ohledem na osobní dat v ní obsažená)
- Pokud je to možné, zvláště v případě elektronického vedení sbírkové evidence, zajistit její uložení (duplikát) na dvou různých od sebe vzdálených místech

2.1.2. Osobní údaje

Nařízení (GDPR)²³ klade na odpovědnost správce osobních dat (muzea) vyšší důraz, než činila předchozí úprava. Na managementu muzea je, aby posoudili míru rizika, kterou jeho zpracování osobních údajů přináší, a přijali tomuto riziku odpovídající opatření. Muzeum, jakožto správce osobních údajů, musí:

- Vyhotovit soupis všech jím zpracovávaných osobních údajů, uvést k nim účel jejich zpracování v muzeu, z jakého právního důvodu (podle GDPR) je zpracovává, po jakou dobu je zpracovává, zda zpracováním těchto dat pověřuje jiný subjekt a který (s ním pak musí mít uzavřen dodatek ke smlouvě, který zaručí ochranu osobních dat tímto zpracovatelem)
- Dopředu viditelně informovat návštěvníky o pořizování záznamů z bezpečnostních kamerových systémů ve veřejných prostorech muzea nebo dokumentačních fotografií z akcí muzea (jedná se o zpracování osobních údajů podle GDPR)
- O všech výše uvedených skutečnostech zpracování osobních dat informovat všechny subjekty (osoby) zpracování dat (např. na svém webu, v návštěvním řádu apod.), informace mohou být strukturované podle charakteru zpracovávaných dat, součástí informace musí být i upozornění na možnost odvolat se proti rozsahu zpracování osobních dat (zejména zpracovávaných v oprávněném zájmu muzea) k Úřadu na ochranu osobních údajů
- Pro některé typy zpracování (např. marketingové akce – rozesílání pozvánek na muzejní programy) musí získat odvolatelný souhlas ke zpracování
- Stanovit osobu odpovědnou za kontrolu dodržování pravidel podle GDPR a případná hlášení jejich ztráty nebo zcizení
- Zajistit minimalizaci nebo výmaz osobních údajů v případě nesouhlasu subjektu s jejich zpracováním nebo po rozhodnutí Úřadu na ochranu osobních údajů, že rozsah zpracování porušuje práva daného subjektu.

2.2 Konstrukční opatření

2.2.1 Sbírková evidence i dokumenty a databáze obsahující osobní údaje

Měly by být uloženy v uzamykatelných místnostech s daným režimem přístupů, nebo minimálně v uzamykatelných registrech, boxech, skříních či serverech. Tyto prostory nebo registry by měly mít zvýšenou požární odolnost.

2.3 Technická opatření

²³ ²³ Zpracováno podle metodiky NK ČR „Ochrana osobních údajů - Příručka pro knihovny“ dostupná na: https://ipk.nkp.cz/legislativa/01_LegPod/ochrana-osobnich-udaju/ochrana-osobnich-udaju-prirucka-pro-knihovny [citováno 8. 8. 2018]

2.3.1 Sbírková evidence (zejména digitální) a osobní údaje

Musí být zajištěna proti zneužití:

- Zpracovaným systémem uživatelských práv a jednoznačnými uživatelskými přístupy (silnými hesly) a nejlépe s dvoufázovým ověřováním uživatele
- Důkladnou antivirovou, antispamovou a malware ochranou PC a serverů
- Ověřováním identity osob, kterým poskytují informace obsahující osobní údaje
- Zabezpečení přenosu dat na sdílená zařízení např. tiskárny, skenery
- Šifrovanou komunikací při použití otevřených informačních zdrojů (např. on-line dostupné registrační či komunikační aplikace na Googlu)
- Webové stránky a on-line aplikace s osobními daty ukládat na vlastních serverech
- Automatická anonymizace/vymazání osobních dat po uplynutí stanovené lhůty
- Uchovávání souhlasu se zpracováním osobních údajů v systému, pokud je podmínkou užití
- Odstranění osobních údajů při obnově dat ze záloh
- Odstranění osobních údajů z vyřazené IT techniky a médií a stanovit odpovědnou osobu
- Dokumentace přijatých bezpečnostních opatření
- Pravidelné zálohování dat včetně zajištění záložního zdroje energie
- Pravidelná péče o hardware a plánu obnovy v případě jeho selhání
- Zveřejnění seznamu zpracovávaných údajů (strojově čitelné)
- Zajištění přenosu zpracovávaných osobních dat po žádosti subjektu zpracování

2.3.2 Bezpečnostní systémy

Všechny počítače napojené do sítě bezpečnostních systémů instituce, které nejsou umístěny v místnostech s vyhrazeným a evidovaným přístupem osob, musí mít odpojena všechna obvyklá vstupní/výstupní zařízení. Nemělo by být umožněno obsluhovat diskové mechaniky, ani napojení USB zařízení, tiskáren a jiných periferních zařízení, nesmí být umožněna manipulace s bootovací sekvencí počítače.²⁴ Síť LAN/WAN nesmí být povolena možnost automatické konfigurace a vyhledávání připojených zařízení. Komunikace mezi objekty instituce by měla probíhat prostřednictvím šifrovaného toku dat na vyhrazených neveřejných radioreleových trasách. Všichni uživatelé sítě musí mít správcem sítě stanoven stupeň oprávnění přístupu k těmto zařízením. Operátoři mohou v rámci svých dalších pravomocí provádět ukládání zájmových obrazových sekvencí do vyhrazených adresářů např. na vnitřní pevný disk obsluhovaného počítače. Uložený záznam musí být chráněn před automatickým přepsáním. Data z prostředků bezpečnostních systémů by měli exportovat pouze určené vlastní pracovníci, a to pouze na určených přístrojích umístěných na oddělených pracovištích s omezeným přístupem.

3. Požár

3.1. Organizační opatření

Protipožární organizační opatření jsou předmětem platné legislativy k požární ochraně, ze které vyplývají i povinnosti pro muzea. Požární ochrana je veřejným zájmem a musí být realizovaná ve spolupráci s odpovědnými organizacemi a správními úřady. Cílem by měla být

²⁴ Bootovací sekvence počítače je řetězec operací, který následuje po jeho zapnutí tak, aby počítač mohl být správně používán.

minimalizace vzniku požáru ve všech prostorách, ve kterých jsou uchovávány předměty kulturní povahy. Prevence a předcházení rizikových situací je vždy ekonomicky a společensky výhodnější než náprava chyb vzniklých vlivem technických závad, nedostatku informací, nedbalosti či dokonce z důvodu úmyslného zapálení.

Pro každou budovu, ve které jsou uchovávány sbírkové předměty, nebo obecně movité kulturní statky by měl být zpracován dokument ke strategii řešení požární ochrany. Ten by měl vycházet z uvedené analýzy rizik požáru a za jeho realizaci by měl být určen odpovědný zaměstnanec. S dokumentem by měli být rovněž seznámeni všichni zaměstnanci muzea. Jeho součástí by měl být též manuál požární bezpečnosti obsahující detailní plány pro případ požáru a osnovy pro pravidelná školení a výcvik zaměstnanců včetně dokumentace ke zdolávání požáru.²⁵

Organizační nebo také provozní opatření patří k nejefektivnějším preventivním protipožárním opatřením. Přestože řadu opatření ukládá přímo legislativa, jsou mnohdy prováděna velmi formálně. Všechny zaměstnance muzea je třeba správně motivovat tak, aby si uvědomili skutečnou míru rizika a závažnost kroků, vedoucích k eliminaci požáru.²⁶

Mezi nejvýznamnější organizační opatření patří zejména:

- Pořádek na pracovišti
- Dobrá organizace provádění údržbářských, konzervátorsko-restaurátorských prací
- Dodržování obecných zákonných norem a interních předpisů požární bezpečnosti
- Omezení požárního rizika smluvních partnerů, týkající se zejména přípravy jídel a nápojů
- Omezení používání přenosných topidel
- Používání spolehlivých a prověřených elektrických spotřebičů všeho druhu a jejich pravidelné technické kontroly
- Pravidelné školení zaměstnanců
- Stanovení povinnosti týkajících se požární ochrany v návštěvním řádu
- Stanovení pravidel pro pořádání mimořádných akcí
- Kontinuální spolupráce s Hasičským záchranným sborem vč. pravidelných cvičení
- Trvalá ostraha objektu

3.2. Konstrukční opatření a technická opatření

Veškerá technická a konstrukční opatření v prostředí muzea umění musí být prováděna citlivě s ohledem na často památkový charakter objektu i vzhledem k estetice expozic a prožitku návštěvníka.

Mezi nejvýznamnější konstrukční opatření patří zejména:

- Úpravy konstrukce budovy za účelem zvýšení požární odolnosti
- Spolehlivá a pravidelně kontrolovaná elektrická instalace vč. možného použití nehořlavých kabelů a speciálních okruhů malého napětí
- Instalace ochrany před bleskem a atmosférickým přepětím
- Instalace dostupných hasicích medií (hydrantová síť, hasicí přístroje, zásobníky vody apod.)

²⁵ Kolektiv autorů: Metodika uchování předmětů kulturní povahy, Technické muzeum v Brně 2018, ISBN978-80-87896-40-2

²⁶ Polatová E., Mrázek M., Svoboda P., Jirásek P.: Požární ochrana památkových objektů, Národní památkový ústav, Praha 2015, ISBN 978-80-7480-021-4

- Elektrická požární signalizace (EPS)
- Stabilní hasicí zařízení
- Centrální operační středisko s 24 hodinovou službou
- Poplachové zabezpečovací a tísňové systémy (ochrana před neautorizovaným vstupem pachatele – možného žháře). Dále je možné zařadit v případě absence plnohodnotné EPS, do elektrické zabezpečovací signalizace zařadit i detektor EPS. Toto řešení však nenahrazuje plnohodnotnou EPS.²⁷

4. Vandalismus

4.1 Organizační opatření

Preventivní organizační opatření lze zajistit aplikací interních směrnic jako součásti plánu prevence a ochrany, které by měly obsahovat:

- Způsob ostrahy exponátů, které mohou provokovat vandalský útok (např. z politických nebo náboženských důvodů)
- Způsob seznámení s pravidly chování návštěvníků v expozicích
- Pravidla uložení předmětů / zavazadel návštěvníků
- Pravidla výkonu dozorcí a strážní služby vč. rozeznání a způsobu komunikace pracovníků ostrahy s podezřelými návštěvníky
- Pravidla okamžitého zásahu dozorcí a strážní služby v případě útoku vandala
- Pravidla chování větších skupin návštěvníků, zejména školních tříd
- Aktuální seznam s kontaktními informacemi dotčených pracovníků organizace pro případ řešení vandalského útoku
- Aktuální seznam s kontaktními informacemi dotčených externích konzervátorů - restaurátorů
- Registr incidentů
- Pravidla úklidu bezprostředního okolí muzea

4.2 Konstrukční opatření

Opatření konstrukčního charakteru obsahují zejména následující oblasti:

- Zabezpečení vzdálenosti návštěvníka od exponátu mechanickou překážkou nebo vyznačenou hranou přístupné oblasti na podlaze
- Vhodná fixace předmětů k podlaze nebo ke stěně
- Použití vhodných masivních vitrín
- Instalace obrazů do speciálních rámců s odolným reflexním sklem
- Instalace významných exponátů za speciální odolná skla
- Instalace rámců s detekcí kovu před vstupem do muzea

4.3 Technická opatření

- Osvětlení bezprostředního okolí
- Vhodně instalované detektory pohybu zachycující neautorizované vstupy do chráněných prostor

²⁷ Vyhláška č.23/2008 Sb., o technických podmínkách požární ochrany staveb

- Vhodně instalované kamery vč. detekčních prvků, detekujících nepovolenou manipulaci nebo přiblížení se k exponátu vč. záznamu incidentu a identifikace pachatele
- Vhodné umístění neutralizačních prostředků pro případ napadení exponátů chemickou látkou ve výstavních prostorách
- Okamžitě dostupný interní komunikační systém
- Centrální operační středisko s 24 hodinovou službou

5. Teroristický útok

Opatření proti teroristickému útoku musí být součástí plánů prevence a ochrany každé kulturní instituce.

5.1 Organizační opatření

- Zpracovaný plán řešení pro situace, které by mohly vykazovat znaky blížícího se teroristického útoku. Týká se zejména:
 - pohybu maskovaných nebo ozbrojených osob v blízkosti muzea,
 - výskytu opuštěného zavazadla nebo podezřelého předmětu,
 - výskytu podezřelých vozidel v bezprostřední blízkosti muzea,
 - výskytu podezřele se chovajících osob,
 - výskytu podezřelého materiálu a poštovních zásilek, přicházejících do muzea.
- Vytyčení bezpečných únikových cest pro návštěvníky a zaměstnance
- Zajištění vhodných evakuačních prostor jak pro zaměstnance a návštěvníky, tak i pro exponáty
- Pravidelná školení a tréninky pro strážní a dozorčí službu a další zaměstnance jak řešit hrozící nebo již provedený teroristický útok (např. rychlá evakuace osob vč. imobilních, způsoby komunikace s pachateli, nejnutnější obrana života apod.)
- Jasně nastavená komunikace muzea a jeho spolupráce se složkami integrovaného záchranného systému v případě hrozícího nebo nastalého teroristického útoku
- Kontrola zavazadel návštěvníků
- Kontrola všech vozidel, přijíždějících do muzea
- Bezpečný způsob ukládání zavazadel návštěvníků s ohledem na eliminaci případného výbuchu

5.2 Konstruktivní opatření

- Odolná konstrukce muzea
- mechanické bariéry na perimetru pozemku instituce (ploty, zdi, apod.) zabraňující neautorizovaným vstupům
- speciální překážky, zabraňující zejména možnému útoku za použití vozidla
- běžné zpomalovače na okolních komunikacích, zabraňujících vysoké rychlosti vozidla
- pohyblivé bariéry vpředu a vzadu za vozidlem, vymezující prostor jeho kontroly
- bariéry a pečlivá kontrola vozidel při vjezdu do podzemních parkovišť instituce

5.3 Technická opatření

- Instalace rámu pro detekci kovů, resp. obsahu zavazadel návštěvníků před vstupem do budovy
- Venkovní systém detekce pohybu

- Vnitřní kamerový systém a venkovní kamerový systém s modem nočního vidění
- Elektrická požární signalizace
- Centrální operační středisko s 24 hodinovou službou

6. Nepřístojné chování návštěvníka

Organizační, konstrukční i technická opatření jsou pro tuto hrozbu obdobná, jako v případě vandalismu a musí být součástí plánů prevence a ochrany muzeí umění. Zejména stanovená pravidla výkonu dozorců a strážní služby a způsobu komunikace pracovníků ostražky s nepřístojně se chovajícími návštěvníky.

7. Extrémní nepřízeň počasí

Opatření proti povodni, sněhové kalamitě a ohrožení prudkým větrem, deštěm a krupobitím musí být součástí plánů prevence a ochrany každého muzea.

7.1 Organizační opatření

- Neustálé sledování aktuálních zdrojů možného zaplavení, kterými jsou voda z blízkých vodních toků a proudění vody při prudkém dešti nebo rychlém tání sněhu
- Zajištění dostupnosti mechanických (povodňových) překážek pro regulaci záplav
- Nastavení postupů a pravidel spolupráce při budování protipovodňových a protizáplavových opatření v rámci integrovaného záchranného systému
- Nastavení pravidel interní komunikace a rozdělení pravomocí pro případ těchto živelních pohrom
- Zpracovaný evakuační plán jak návštěvníků a zaměstnanců, tak i sbírek
- Vnitřní směrnice postupu při zasažení sbírek vodou
- Zabezpečení dostatku materiálu pro ošetření sbírkových předmětů
- Vyčlenění míst pro skladování kontaminovaného materiálu
- Vybavení dostatkem dezinfekčních prostředků
- Pravidelná kontrola dostupnosti evakuačních tras
- Pravidelná aktualizace seznamu smluvních konzervátorů-restaurátorů pro případy zasažení vodou
- Zajištění dostatku funkčních transportních prostředků pro případ nutnosti rychlého odvozu sbírkových předmětů
- Zajištění bezpečných prostor pro dočasné uložení ohrožených nebo zasažených sbírkových předmětů

7.2 Konstrukční opatření

- Instalace odtokových drah a ochranných nádrží
- Zvýšení odolnosti „slabých míst“ konstrukce budovy proti vodě a větru

7.3 Technická opatření

- Instalace záložního zdroje elektrické energie
- Instalace a pravidelná údržba čidel zaplavení v budově
- Instalace a pravidelná údržba čidla maximálního průtoku
- Dostatečná zásoba vysoušečů pro případ nutnosti okamžitého využití

8. Extrémní horka

Zpracování plánu pro řešení následků extrémního horka by mělo být součástí plánu prevence a ochrany muzea. Vedle již jmenovaných opatření v předchozích odstavcích je třeba při zpracování plánu dbát na následující:

8.1 Organizační opatření

- Konstantní měření a vyhodnocování výkyvů teploty a překračování jejich maximálních veličin
- Možnost uzavření muzea umění a přestěhování ohrožených exponátů do klimatizovaných depozitářů

8.2 Konstrukční opatření

- Tepelná izolace budovy

8.3 Technická opatření

- Instalace vhodné vzduchotechniky

9. Zemětřesení

Zpracování plánu pro řešení následků zemětřesení by mělo být součástí plánu prevence a ochrany muzea. Vedle již jmenovaných opatření v předchozích odstavcích je třeba při zpracování plánu dbát na následující:

9.1 Organizační opatření

- Sledování a vyhodnocování seismických aktivit v okolí muzea
- Fotodokumentace nejen samotných sbírkových předmětů, ale jejich lokace v expozicích
- Speciální evakuační plány pro případ zemětřesení vzhledem k charakteru budovy

9.2 Konstrukční opatření

- Posílení slabých míst konstrukce budovy a prvků budovy jako dveře, okna apod.
- Instalace vhodných vitrín a fixace jejich pohybu (kde je to možné i s jedním stupněm volnosti s řízeným pohybem vitríny např. v kolejnicích)
- Instalace vhodných bezpečnostních skel nebo bezpečnostních folií
- Instalace vitrín s otevírák „ven“
- Vhodná fixace exponátů ve volném prostoru a vitrínách
- Vhodná fixace obrazů (např. háčky s karabinkou nebo pevným přichycení ke stěně)
- Fixace vitrín proti otevření

9.3 Technická opatření

- Instalace otřesových čidel na různá místa budovy
- Instalace měrek pohybu budovy na vybraných místech

10. Havárie rozvodných sítí muzea

Zpracování plánu pro řešení následků havárie rozvodných sítí by mělo být součástí plánu prevence a ochrany muzea. Vedle již jmenovaných opatření v předchozích odstavcích je třeba při zpracování plánu dbát na následující:

10.1 Organizační opatření

- Pravidelné každodenní prohlídky všech prostor muzea ostrahou objektů muzea
- Pravidelné revize všech rozvodných sítí muzea umění

10.2 Konstrukční opatření

- Instalace rozvodných sítí odpovídajících současné legislativě

10.3 Technická opatření

- Instalace čidel zaplavení
- Instalace čidel průtoku vody
- Instalace čidel úniku plynu

IV. Reakce v případě události

1. Krádež vloupáním
2. Krádež prostá
3. Krádež způsobená stávajícími nebo bývalými zaměstnanci muzea

V případě přistižení zloděje při činu v expozici okamžitě volejte Policii ČR a uveďte ostrahu. S pachatelem nekomunikujte, jen v případě ochrany zdraví nebo života. Vždy dbejte na ochranu svého života nebo života lidí kolem. Pokud pachatel ukradený předmět upustí nebo se ho jiným způsobem bude snažit zbavit, zajistěte stabilizaci předmětu. Nesnažte se pachatele sám/sama zadržet, vždy nechte zásah na určených pracovnících ostrahy nebo Policii ČR.

V případě zjištění krádeže vloupáním nebo chybějícího předmětu v expozici nebo depozitáři:

- Okamžitě informujte ostrahu objektu
- Zajistěte uzavření dotčeného prostoru
- Upozorněte na nutnost archivace všech videozáznamů
- Okamžitě informujte Policii ČR a vedení muzea umění
- Pořídte fotodokumentaci místa činu
- Svolejte na místo členy záchranného týmu
- Zajistěte zpracování popisu předmětu ve formátu PSEUD, resp. Object ID
- Informujte MK ČR s žádostí o zveřejnění informací o ukradeném předmětu
- Podrobně popište událost a popis předejte vedení muzea umění
- Zkontrolujte zařazení předmětu do databáze PSEUD PČR
- Zkontrolujte, zda bylo po předmětu vyhlášeno mezinárodní pátrání²⁸

4. Zcizení neveřejných dat

Dojde-li ke zcizení evidenčních záznamů sbírkové evidence, je třeba bezprostředně přijmout taková bezpečnostní opatření, která minimalizují ohrožení sbírek, zejména nebezpečí krádeže, pokud uniklá data byla propojena s lokační evidencí. Je třeba informovat Policii ČR a MK ČR odbor muzeí. Sbírková evidence obsahuje dvě skupiny osobních dat, které mají podle GDPR rozdílný režim. Osobní údaje původních vlastníků jsou zpracovávány na základě

²⁸ Kolečko první pomoci a záchranných prací, Technické muzeum v Brně, 2014

smluvních ujednání a vztahuje se na ně plná odpovědnost správce za jejich ochranu. Osobní údaje umělců zpracovávané v rámci databáze osobností, jsou zpracovávány podle čl. 89 odst. 2 Nařízení EU 2016/679 (GDPR) pro účely vědeckého či historického výzkumu, a tedy ve veřejném zájmu, a proto zde nemusí být souhlas ke zpracování, zejména pokud osobní data byla získána z veřejných zdrojů, např. z publikovaného katalogu nebo encyklopedie. V případě nesouhlasu autora se způsobem zpracování osobních údajů rozhoduje Úřad na ochranu osobních údajů, k němuž se může umělec odvolat a muzeum musí doložit zpracování ve veřejném zájmu.

V případě neúmyslné ztráty i úmyslného (nezákonného) zcizení osobních dat je správce osobních údajů, tj. muzeum (jeho pověřený zaměstnanec) povinno toto zcizení důkladně zdokumentovat a do 72 hodin od zjištění této skutečnosti informovat Úřad na ochranu osobních údajů, a to včetně přijatých opatření na zmírnění rizik a jejich dopadů.

V případě vzniklých rizik či ohrožení subjektů zpracovávaných osobních údajů musí být o zcizení osobních dat v muzeu informovány i tyto osoby včetně doporučení, jaké kroky mají podniknout na svou ochranu.

5. Požár

V případě požáru malého rozsahu se pokuste dostupnými prostředky oheň uhasit, v každém případě volejte hasiče. Dále:

- Proveďte řízenou evakuaci
- Řiďte se pokyny požární hlídky
- Vypněte přívod plynu
- Přívod elektrické energie vypněte pouze v případě, že na něm nejsou závislá další hasicí zařízení (např. čerpadla požární vody) a všechny výtahy jsou prázdné
- Odstraňte z okolí ohně výbušné předměty (pouze v případě, že přitom nedojde k ohrožení zdraví nebo života)
- Přistupte k evakuaci exponátů a sbírkových předmětů, pokud přitom nedojde k ohrožení zdraví nebo života
- Zajistěte zvýšenou ostrahu postiženého objektu bezprostředně po zdolání požáru
- Kontaktujte příslušného konzervátora – restaurátora
- Archivujte veškeré záznamy PZTS a EPS
- Dokumentujte, pokud je to možné, zásah HZS
- Pořídte fotodokumentaci postiženého prostoru a předmětů
- Svolejte na místo členy záchranného týmu
- Ihned po zdolání požáru podrobně popište událost pro vedení muzea umění a další potřeby²⁹

6. Vandalismus

Pokud k vandalskému útoku i přes přijatá preventivní opatření již došlo, je třeba přijmout následující okamžitá opatření:

- Snažte se předmět stabilizovat a zabránit další destrukci předmětu.
- V případě napadení chemikálií omývejte předmět čistou vodou směrem zdola nahoru

²⁹ Kolečko první pomoci a záchranných prací, Technické muzeum v Brně, 2014

- Okamžitě zajistěte přivolání odpovědné osoby – šéfa bezpečnosti a odpovědné pracovníky sbírek
- Pokud došlo k poškození sprejem, schovejte nádobku pro volbu dalších postupů
- Udržte návštěvníky v dostatečné vzdálenosti od předmětu, pokud je to možné, vykliděte a uzavřete místnost incidentu
- Nevzdalujte se od postiženého předmětu
- Pokud byla pro útok použita chemická látka, myslíte na svoji vlastní bezpečnost – může být jedovatá
- Nedotýkejte se objektu, pokud to může způsobit další poškození
- Nevyhazujte/neuklízejte žádné související odpadky – mohou být důležité pro policejní vyšetřování
- Pokud je útočník stále v muzeu, zabraňte panice, zůstaňte klidný
- Zabraňte zvýšení rizika napadení návštěvníků – lidské životy a zdraví jsou vždy důležitější než předměty
- Můžete-li zadržet útočníka, vždy by u něho měli být nejméně dva lidé
- Zavolejte vždy policii a sepište s nimi hlášení o události
- Vyfotografujte předmět po útoku
- Detailně popište incident do interního hlášení a pro registr mimořádných událostí a následnou analýzu rizik
- Se sdělovacími prostředky komunikuje muzeum pouze prostřednictvím určeného pracovníka
- Svolejte na místo členy záchranného týmu

7. Teroristický útok

Při kontaktu s podezřelou osobou nebo podezřelým předmětem:

- Okamžitě přistupte k pokud možno klidné a méně nápadné evakuaci
- Okamžitě volejte PČR a ostrahu objektu
- Pokuste se v maximální míře izolovat podezřelou osobu
- Podezřelého předmětu se nedotýkejte a uzamkněte všechny vstupy do prostoru, kde se předmět nachází
- V žádném případě nepoužívejte v okolí předmětu vysílačku nebo mobilní telefon. V tom zabraňte všemi způsoby i osobám v jeho okolí
- V případě, že neznámý terorista začne útočit kdekoliv v budově, snažte se z budovy uniknout s ostatními návštěvníky a zaměstnanci
- Pokud nelze z budovy uniknout, snažte se schovat nebo zabarikádovat
- V extrémním ohrožení života bojujte všemi dostupnými prostředky
- Podrobně popište událost pro vedení muzea umění a pro další využití³⁰

8. Nepřístojné chování návštěvníka

Pro tuto mimořádnou událost platí stejná pravidla jako ve dvou předchozích kapitolách (vandalismus a teroristický útok).

³⁰ Kolečko první pomoci a záchranných prací, Technické muzeum v Brně, 2014

9. Extrémní nepřízeň počasí

9.1 Povodeň

9.2 Sněhová kalamita

9.3 Ohrožení prudkým větrem, deštěm a krupobitím

- Zajistěte okamžitě uzavření zasaženého prostoru
- Proveďte evakuaci prostoru
- Přivolejte ostrahu
- Nedotýkejte se stojaté vody, může být pod elektrickým proudem
- Odpojte zatopenou oblast od elektrické energie
- Přistupte k evakuaci exponátů a sbírkových předmětů, pokud přitom nedojde k ohrožení zdraví nebo života
- K odčerpání vody přistupte až po konzultaci s odborným statikem
- Zahajte úklidové práce – konzultujte ale postup s příslušným konzervátorem – restaurátorem
- Při ošetření předmětů postupujte dle charakteru materiálu
- Archivujte veškeré záznamy PZTS a EPS
- Zpracujte co nejrychleji odhad nákladů na řešení napáchaných škod
- Svolejte na místo členy záchranného týmu
- Podrobně popište událost pro vedení muzea umění a další využití³¹

9.4 Extrémní horka

- Uzavřete dotčené výstavní prostory pro veřejnost
- V případě nutnosti přistupte k evakuaci ohrožených exponátů z dotčených prostor

10. Zemětřesení

- Proveďte řízenou evakuaci návštěvníků a zaměstnanců
- Pokud nemůžete rychle opustit zasažený prostor, vyhledejte vhodný úkryt chráněný nosnými konstrukcemi nebo masivním nábytkem
- Evakuujte osoby z výtahů a pak je vypněte
- Nepoužívejte otevřený oheň kvůli možnému úniku plynu
- Očekávejte opakování otřesů
- Přivolejte ostrahu
- Svolejte na místo členy záchranného týmu
- Informujte jednotky IZS
- Zdokumentujte rozsah škod
- Dokumentujte průběh záchranných prací
- Zpracujte odhad nákladů a rozsah škod
- Podrobně popište událost pro vedení muzea umění a další využití³²

³¹ Kolečko první pomoci a záchranných prací, Technické muzeum v Brně, 2014

³² Kolečko první pomoci a záchranných prací, Technické muzeum v Brně, 2014

V. Stanovení minimálního standardu

1) Muzeum umění splňuje minimální standard bezpečnosti sbírek výtvarného umění, pokud:

- a) Provádí analýzu rizik všech svých objektů, kde jsou uloženy nebo vystaveny sbírkové předměty, příp. jiné významné movité kulturní statky, na všechny vyjmenované hrozby v tomto materiálu každé tři roky nebo při každé změně situace v konkrétním objektu.
- b) Má zpracován plán ochrany a prevence ve formě interních směrnic, kde jsou určena všechna preventivní opatření každodenní a strategická vztahující se k relevantním ohrožením, definovaným v tomto materiálu.
- c) Má zajištěno nepřetržité střežení, ať již fyzickou ostrahou, elektronicky nebo kombinací obojího, proti násilnému vniknutí do budovy muzea umění a všem druhům krádeží sbírkových předmětů a exponátů a neoprávněné manipulaci s nimi.
- d) Má zajištěno nepřetržité střežení ať již fyzickou ostrahou, elektronicky nebo kombinací obojího, proti vzniku požáru.
- e) Má zpracovány postupy k řešení, pokud nastane jakákoliv z relevantních hrozeb, definovaných v tomto materiálu.

2) Muzeum splní minimální standardu bezpečnosti sbírek výtvarného umění, pokud má zpracovány tyto interní dokumenty, v nichž zohlední všechna vyhodnocená bezpečnostní rizika:

- a) **Režim zacházení se sbírkou v rozsahu stanoveném metodickým pokynem MK ČR č. j.: 4688/2007** (*Metodický pokyn k zajištění průkaznosti evidence sbírkových předmětů a stanovení režimu zacházení se sbírkou v muzeích a galeriích spravujících sbírky ve vlastnictví státu a územních samosprávných celků*), který obsahuje mimo jiné tyto náležitosti vztahující se k dynamickému modelu bezpečnosti muzejních sbírek:
 - Způsoby vedení průkazné sbírkové evidence včetně osob oprávněných vést evidenční záznamy a v případě ztráty nebo krádeže sbírkových předmětů způsoby generování popisu sbírkového předmětu pro policejní databáze PSEUD a INTERPOL (v požadovaném formátu) a osoby odpovědné za tuto komunikaci s policií³³
 - Depozitární řád včetně způsobu evidování vstupů do depozitáře, režimu náhradních klíčů od depozitáře a postupů pro řešení mimořádných událostí
 - Způsoby bezpečné manipulace se sbírkovými předměty a jejich zajištění při jejich prezentaci nebo jiném přesunu (stěhování)
 - Typové postupy při dočasném přenechání sbírkových předmětů jiné právnické nebo fyzické osobě včetně způsobů evidence příslušných smluv a nezbytných vývozních povolení MK či jiných ministerstev (např. ministerstva vnitra při zahraniční výpůjčce registrované archiválie) a podmínek vystavování či případného jiného využití

³³ Vracení je upraveno zákonem č. 101/2001 Sb., o navrácení nezákonně vyvezených kulturních statků, ve znění pozdějších předpisů. Jde o transpozici Směrnice Rady č. 93/7/EHS o navrácení kulturních statků neoprávněně vyvezených z území členského státu, ve znění směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 96/100/ES a směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2001/38/ES.

- Badatelský řád upravující podmínky a způsob prezenčního poskytování sbírkových předmětů badatelům
 - Bezpečnostní strategii včetně bezpečnostního a evakuačního plánu a režimu strážní a dozorčí služby v galerii (i v případě externího dodavatele služeb)
 - Základní pravidla pro preventivní konzervaci sbírkových předmětů včetně stanovení limitních fyzikálních veličin prostředí, v němž jsou uchovávány jednotlivé „podsbírký“ (vlhkost, teplota, světlo)
 - Podmínky a priority pro pořizování obrazové dokumentace sbírkových předmětů
 - Pravidla pro pravidelnou každoroční inventarizaci sbírkových předmětů
- b) **Speciální pravidla pro uchovávání sbírkových předmětů vyžadujících zvláštní péči či zvláštní způsob ochrany**, kdy režim např. stanoví, které sbírkové předměty je třeba uchovávat ve zvláštním prostředí, které je třeba uchovávat v trezorech, v sejfu banky, omezenou dobu vystavování, bezpečnostní režim pro transporty mimo domovské muzeum apod.
- c) **Režim přístupů a evidence pohybu zaměstnanců mimo veřejné prostory muzea** (např. režim klíčů)
- d) **Režim kontroly dodržování interních bezpečnostních a protipožárních směrnic**
- e) **Režim ochrany osobních dat** zaměstnanců, návštěvníků a osob zpracovávaných v odborných databázích podle pravidel GDPR
- f) **Pravidla k naplnění opatření k prevenci nezákonného pohybu kulturních statků³⁴** (viz světové úmluvy UNESCO³⁵)
- Prověřování původu předmětů získávaných do sbírek nebo vystavovaných na muzejních výstavách minimalizující legitimizaci předmětů získaných z nelegálních zdrojů (např. rabovaných archeologických nalezišť, kradených předmětů)
 - Pravidla minimalizující legalizaci falzifikátů na muzejních výstavách.

³⁴ V rámci Evropského společenství platí princip navrácení nezákonně vyvezených kulturních statků. Vývoz kulturních statků z Evropského společenství je regulován zákonem implementovaným do českého práva zákonem č. 214/2002 Sb.

³⁵ Úmluva UNESCO o opatřeních k zákazu a zamezení nedovolenému dovozu, vývozu a převodu vlastnictví kulturních statků, 1970, <http://www.unesco.org/new/en/culture/themes/illicit-traffic-of-cultural-property/1970-convention/>, [citováno 15. 8. 2018], http://portal.unesco.org/en/ev.php-URL_ID=13039&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html [citováno 15. 8. 2018], viz Vyhlášku č. 15/1979 Sb., o Úmluvě o opatřeních k zákazu a zamezení nedovoleného dovozu, vývozu a převodu vlastnictví kulturních statků, která obsahuje český překlad úmluvy, Sbírka zákonů ČSSR, roč. 1980, částka 3, č. 15, s. 42-46, 15. února 1980; Úmluva UNIDROIT o odcizených či nezákonně vyvezených předmětech kulturní hodnoty Řím, 1995, <http://www.unesco.org/new/en/culture/themes/illicit-trafficking-of-cultural-property/1995-unidroit-convention/>, [citováno 15. 8. 2018] a Úmluva OSN o jurisdikčních imunitách států a jejich majetku z roku 2004 (*UN Convention on Jurisdictional Immunities of States and their Property*), kterou ČR ratifikovala v roce 2015, https://treaties.un.org/doc/Treaties/2004/12/20041202%2003-50%20PM/CH_III_13p.pdf, [citováno 15. 8. 2018]. Další neopomenutelná je úmluva CITES - Úmluva o mezinárodním obchodu ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin [https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/cites_aktuality/\\$FILE/OMOB-Publikace_CITES-20100401.pdf](https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/cites_aktuality/$FILE/OMOB-Publikace_CITES-20100401.pdf) [citováno 15. 8. 2018], v ČR upravuje zákon č. 100/2004 Sb., o ochraně druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu s nimi a dalších opatřeních k ochraně těchto druhů a o změně některých zákonů (zákon o obchodování s ohroženými druhy).